

REPRESIUNE ȘI BIOGRAFIE ÎN COMUNISM. EXPERIENȚA CARCERALĂ A LUI NICOLAE ITUL, REFLECTATĂ ÎN SURSELE MEMORIEI ȘI DOCUMENTELE SECURITĂȚII

DRAGOȘ URȘU,
Muzeul Național al Unirii Alba Iulia

Repression and Biography in Communism. Nicolae Itul's Prison Experience, Reflected in the Sources of Memory and Securitate Documents

ABSTRACT

The paper reconstructs Nicolae Itul's prison biography during communism (1949-1964), using both oral sources (interviews from the personal archive) and documentary files (records from the CNSAS archives). The recuperation of Nicolae Itul's detention destiny is methodologically placed among prosopographical instruments in the understanding of communist repression. The option for biography and the restitution of individual experiences derives, on one hand, from the nature of the sources (oral history interviews favour the life story), but especially from the fact that the effects of communist repression, respectively the universe of imprisonment, were experienced individually. That is why the memorial and historical (re)valorisation of these destinies, and of the people who opposed communism and suffered because of this attitude, represents an intrinsic stake of the present research.

Cuvinte-cheie: Represiune comunistă, biografie carcerală, surse orale, documentele securității
Keywords: Communist repression, prison biography, oral sources, Securitate documents

Prăbușirea comunismului a făcut posibilă recuperarea memoriei deopotrivă carcerală (literatura detenției, mărturiile orale) și încarcerată (interzisă) a celor care au suferit în temnițele comuniste. În cadrul efortului istoriografic, de înțelegere și analiză a mecanismelor represiunii comuniste, o direcție majoră de cercetare a fost reprezentată de recuperarea biografiilor foștilor deținuți politici.

În acest context se plasează și studiul de față, care-și propune să radiografeze destinul carceral comunist¹ al lui Nicolae Itul² (1923-2009), închis între anii 1949-1964, utilizând surse ale memoriei (interviuri de istorie orală³), cât și

¹ Având în vedere limita de spațiu, studiul se va focaliza asupra destinului carceral comunist, deși Nicolae Itul a fost închis și în perioada antonesciană.

² Biografia deținutului politic Nicolae Itul a reprezentat subiectul lucrărilor mele de Licență și Master. În primă instanță, la nivelul studiilor de licență, am demarat o cercetare de istorie orală, concretizată printr-o serie de interviuri „povestea-vieții” cu Nicolae Itul, și care s-a materializat printr-o reconstituire pe baza acestor surse a biografiei acestuia. În cadrul studiilor de masterat, am aprofundat subiectul, diversificând sursele documentare prin cercetarea dosarelor din Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (ACNSAS).

³ Pe Nicolae Itul l-am întâlnit în vara anului 2009. După o discuție preliminară am luat decizia de a demara o anchetă de istorie orală care să descopere experiența sa concentraționară. Prin ghidurile de interviu semi-structurate am urmărit reconstituirea biografiei deopotrivă cronologic și tematic.

surse documentare (dosare din arhivele Securității⁴).

Recuperarea biografiei lui Nicolae Itul reprezintă un instrument prosopografic de înțelegere a represiunii comuniste, efectele acesteia manifestându-se mai ales la nivel personal, și având mize deopotrivă istorice (de-a lungul parcursului carceral, Nicolae Itul a cunoscut personalități - generalii Leonard Mociul-schi, Aurel Aldea, deținuții Valeriu Gafencu, Ilie Lazăr, Eugen Țurcanu, cât și fenomene relevante ale gulagului românesc - reeducările de la Pitești și Târgu Ocna, greva foamei de la Aiud), și memoriale - restituirea unui destin anti-comunist.

Născut în comuna Sălașul de Sus, județul Hunedoara, pe 10 Decembrie 1923, din părinții Petre și Ana, Nicolae Itul avea să ia contact cu „marea istorie” în toamna lui 1940, pe când era elev la Liceul „Coriolan Brediceanu” din Lugoj și când, în spiritul vremii, se înscrie în organizațiile de tineret ale Mișcării Legionare, ce împărțea puterea, la acel moment, cu generalul Ion Antonescu. După rebeliunea legionară din 1941, Nicolae Itul își continuă activitatea în clandestinitate, motiv pentru care avea să fie arestat, împreună un grup de 14 elevi, în noaptea de 16 mai 1942⁵, din internatul episcopiei greco-catolice de Lugoj.

Condamnat la 5 ani închisoare corecțională, prin sentința Curții Marțiale Timișoara din 25 iunie 1942⁶, Nicolae Itul trece, până la eliberarea din mai 1944, prin închisorile Jilava, Aiud, Vaslui și Alba Iulia⁷. Ajuns acasă, a fost încorporat în cadrul Batalionului 9 Vânători de Munte, iar schimbarea cursului războiului prin actul de la 23 august îl trimite pe Nicolae Itul pe frontul de vest, unde finalul operațiunilor îl găsește în apropierea Pragăi⁸.

După întoarcerea în țară și absolvirea liceului, în toamna lui 1946 Nicolae Itul se înscrie la Facultatea de Textile a Universității Politehnice din București, reluând, totodată, legăturile și activismul politic anticomunist. După instaurarea deplină a comunismului și debutul represiunii (mai 1948), Nicolae Itul, conștient că se află pe „radarul” Securității, se retrage în zona natală, unde stă ascuns până în primăvara anului 1949. După o întâlnire „providențială” cu părintele Arsenie

Primul interviu, realizat pe 5 iulie 2009, a rezumat întreaga sa biografie carcerală și a constituit baza pe care am construit celelalte patru interviuri din 16, 23, 30 octombrie și 20 noiembrie 2009, acordate în locuința sa din orașul Călan. Din punct de vedere cronologic, cele cinci interviuri acoperă intervalul cuprins între primii ani de școală și momentul eliberării din detenția comunistă.

⁴ Am utilizat, în primul rând, dosarele despre Nicolae Itul din fondurile *Penal* (P 1046, 4 volume, P 1047, 8 volume) și *Informativ* (I 25900, 4 volume), cât și dosarele unor colegi de detenție: Ioan Ianolide (I 233727, 3 volume), Aristide Lega (I 623), Dumitru Bârjoveanu (I 321243), Gheorghe Jimboiu (I 160527) și Emilian Brânzei (I 24501).

⁵ ACNSAS, fond *Penal*, dos. 1047, vol. 5, f. 95.

⁶ ACNSAS, fond *Penal*, dos. 1046, vol. 1, f. 15-20.

⁷ ACNSAS, fond *Penal*, dos. 1047, vol. 5, f. 102.

⁸ Intervi cu Nicolae Itul, 16 octombrie 2009 (arhiva personală).

Boca, la mănăstirea Prislop, care îi spune „să intrați în ordine... Războiul se face cu armele duhului!”⁹, Nicolae Itul se întoarce în București, unde va fi arestat, în noaptea de 24/25 iulie 1949¹⁰.

I. Procesul. Jilava

Depus la Jilava pe timpul anchetei, care a vizat grupul de studenți, acuzați ca fiind legionari, de la Politehnica bucureșteană, Nicolae Itul avea să fie judecat de către Tribunalul Militar București, pe 14 decembrie 1949, la 10 ani temniță grea și 5 ani degradare civică¹¹. În timpul petrecut la Jilava, acesta avea să-l cunoască pe Eugen Țurcanu, temutul deținut-torționar implicat în reeducarea de la Pitești¹².

II. Pitești

Pe 9 februarie 1950 Nicolae Itul a fost transferat la penitenciarul Pitești alături de un lot numeros de deținuți¹³. Despre perioada petrecută la Pitești amintește doar Nicolae Itul, dosarele Securității nu conțin decât o informație indirectă referitoare la acest episod carceral, respectiv o cerere a lui Nicolae din 23 iunie 1950¹⁴, când era la închisoarea Târgu Ocna, către penitenciarul Pitești prin care solicită trimiterea unui colet cu lucrurile rămase acolo.

În Pitești începuse din decembrie 1949¹⁵ tragicul fenomen al reeducării. În acest context regimul celular avea rolul de a amplifica starea de presiune asupra celor închiși. Relevant în acest sens este episodul împărțirii hranei, relatat de Nicolae Itul: „Un inginer din Ploiești număra niște grăunțe în fiecare zi și însemna pe perete, 15 boabe, 12 boabe de fasole, cât mânca în fiecare zi, avea o statistică foarte perfectă. Pâinea se cântărea, se aducea, se tăia 8 bucăți, trebuiau 200 grame la fiecare, atât era rația, și ne împărțisem 8 inși. Eu vă spun la noi cum se împărțea: în fiecare zi cineva împărțea pâinea. Cel care împărțea pâinea lua ultimul, primul lua cel care a fost ultima dată ultimul, mergea în cerc. [...]. De data asta lui Stelică îi vine primul să ia pâinea, împărțise altul. Și Stelică se tot uita, eu rămăsesem ultimul sau penultimul. După ce ia toată lumea pâinea, mă uit la Crețulescu cu jumătate de ochi și zic: - Și totuși, a mea-i cea mai mare, am zis așa în glumă. - Domnilor, puneți-o la loc, să aleg din nou, că n-am ales bine, zice Stelică. Am pus pâinea la loc, au pus-o și ceilalți și Stelică. S-a uitat din nou s-aleagă și a luat-o p-a mea. Dar Crețulescu zice: - Bă, a ta e cea mai mică. Asta era starea de spirit a oamenilor, de foame”¹⁶.

⁹ *Loc. cit.*

¹⁰ ACNSAS, dos. 1047, fond *Penal*, vol. 1, f. 67.

¹¹ ACNSAS, dos. 1047, fond *Penal*, vol. 4, f. 256.

¹² Interviu cu Nicolae Itul, 23 octombrie 2009.

¹³ ACNSAS, fond *Penal*, dos. 1047, vol. 5, f. 261.

¹⁴ ACNSAS, fond *Penal*, dos. 1047, vol. 7, f. 184.

¹⁵ Mureșan 2007, p. 37.

¹⁶ Interviu cu Nicolae Itul, 23 octombrie 2009.

III. Târgu-Ocna și Caransebeș¹⁷

Celor două perioade carcerale (Târgu Ocna și Caransebeș) le sunt caracteristice tipuri diferite de surse. Despre Târgu Ocna vorbește pe larg Nicolae Itul, experiența din acest spațiu carceral ocupând locul central în discursul său memorialistic, în timp ce Caransebeșul nu este amintit decât în enumerarea închisorilor prin care a trecut. O caracteristică importantă a discursului său este atenția îndreptată spre cei cu care intră în contact de-a lungul închisorilor, a relațiilor cu ei, și mai puțin spre sine. Astfel, ajutorul, discuțiile, tensiunile dintre deținuți, conflictele cu administrația primează în fața descrierii propriilor trăiri, ce se inserează în povestire doar ca opinii-bilanț sau judecăți de valoare.

În schimb, notele informative și rapoartele administrației, provenite din dosarele Securității, sunt cele care descriu experiența carcerală a lui Nicolae Itul de la Caransebeș. Deși majoritatea evenimentelor relatate au avut loc la Caransebeș¹⁸, informatorii și ofițerii înfățișează activitatea de aici ca o continuare a perioadei de la Târgu Ocna¹⁹. De asemenea, faptul că o parte însemnată a deținuților de la Târgu Ocna au fost transferați la Caransebeș²⁰, argumentează tratarea în comun a celor două episoade.

Aplecându-ne asupra notelor, rapoartelor din dosarele fostei Securități, observăm, în primul rând, maniera ideologică în care este proiectată realitatea. Conform acestei grile de lectură orice activitate a deținuților capătă accente „contra-revoluționare”.

Între iunie 1950 și mai 1954, intervalul cronologic studiat, celor două închisori le-au fost proprii câteva fenomene: Un lot numeros de deținuți²¹, între care se număra și Nicolae Itul, pleca pe 30 mai din Pitești²² pentru a ajunge pe 1 iunie la Târgu Ocna²³. Transferul se înscrie în procesul mai amplu de răspândire

¹⁷ Despre episodul carceral „Târgu Ocna și Caransebeș”, vezi Ursu 2013, p. 89-112.

¹⁸ Sunt menționate și evenimente ce au avut loc la Târgu Ocna.

¹⁹ Într-un raport ce rezumă materialul furnizat de informatori, ofițerul politic menționează activitatea desfășurată de Nicolae Itul la Târgu Ocna și Caransebeș: „deținutul legionar Itul Nicolae, în timp ce se afla în detenție în penit. Sanatoriu Tg. Ocna și penit. Caransebeș, în tot timpul a desfășurat activitate legionară în rândul deținuților din camerele de detenție pe unde a trecut, activitate care a constat în prea mărirea culturii regimului din Germania, din SUA și din celelalte state capitaliste. Insulte la adresa regimului nostru, la adresa conducerii, criticând orînduirea socialistă.” (ACNSAS, fond *Informativ*, dos. 259800, vol. 2, f. 16).

²⁰ Au fost transferați și informatorii.

²¹ Printre cei transferați s-au numărat: Valeriu Gafencu, Ioan Ianolide, Aurel Tacu, Gheorghe Miulescu, Dumitru Bârjoveanu, Cezar Tănase, Mircea Dumitrescu, părintele Constantin Voicescu, Stelian Popescu, Aristide Lefa, Gheorghe Jimboiu, Ionescu Virgil, Pafnutie Pătrășcanu, Iorga Pimen. Interviu realizat cu Nicolae Itul, 30 octombrie 2009.

²² Conform fișei de transfer, în ACNSAS, fond *Penal*, dos. 1047, vol. 7, f. 190.

²³ Interviu cu Nicolae Itul, 23 octombrie 2009.

a reeducării începute la Pitești²⁴. Până în mai 1951²⁵, Târgu Ocna a stat sub spectrul reînnoșării procesului de reeducare. În fața acestor perspective, deținuții transferați de la Pitești, care cunoscuseră „iadul reeducărilor” au reacționat, coalizându-se atât împotriva reeducatorilor cât și a administrației. Strângerea legăturilor dintre deținuți a fost posibilă în contextul noilor condiții de detenție, mai „umane” față de cele de la Pitești²⁶.

Consolidarea acestor relații a reprezentat principala coordonată a deținuților de la Târgu Ocna. Modalitățile utilizate au fost diverse: îngrijirea celor bolnavi, ajutorul alimentar acordat acestora, „conferințele”, recitarea poeziilor, a colindelor cu ocazia Crăciunului, intensificarea vieții spirituale, dezbaterea situației internaționale sau discuții cu caracter politic în care era criticat regimul comunist. Toate aceste preocupări aveau rolul de a ranforța solidaritatea deținuților în fața presiunilor celor reeducați și a administrației.

Din momentul sosirii grupului de deținuți menționat la Târgu Ocna a început organizarea asistenței acordată bolnavilor, majoritatea dintre cei închiși fiind diagnosticați cu TBC. Îngrijirile acordate erau conduse de medicii-deținuți Ghițulescu, Banu și Floricel, care beneficiau uneori de ajutorul medicului oficial al penitenciarului, Danielescu²⁷.

Ajutorul acordat celorlalți este semnalat și în notele informative și rapoartele administrației: „Nicolae Itul a contribuit în timp ce se afla în penit. Tg. Ocna, la ajutorul legionar cu alimente pe care le rezerva din rația lui și le dădea altor deținuți bolnavi”²⁸.

Interpretarea ideologică a ajutorului dintre deținuți de către informatori / administrație a constituit unul din punctele reeducării. Despre asimilarea întraajutorării ca practică legionară vorbește și Nicolae Itul: „Problema reeducării era, cum pronunțase Țurcanu - să le iasă din cap banditismul. Ajutor legionar - În ce consta ajutorul legionar: De ce te duci să îngrijești pe altul, de ce îi dai de

²⁴ Fenomenul reeducării de la Pitești s-a dorit a fi implementat, de către creatorii săi, și în alte penitenciare: Brașov, Gherla, Târgșor, Ocnele Mari, Canalul Dunăre - Marea Neagră (Peninsula). Printre acestea s-a numărat și Târgu Ocna (Mureșan 2006, p. 25).

²⁵ Pe data de 1 mai 1951 s-a produs la Târgu Ocna un eveniment care a marcat sfârșitul „reeducării”. Deținutul Eugen Dimitrov, în momentul în care torționarii s-au apropiat de el, a spart geamul de la ușă și a început să strige după ajutor. Fiind auzit de către ceilalți internați, aceștia au început, la rândul lor, să facă zgomot, vocile lor fiind auzite în orașul plin de oameni pe străzi, datorită faptului că era 1 Mai. În urma acestui episod au avut loc anchete. Nuți Pătrășcanu a fost transferat de la Târgu Ocna în luna noiembrie a aceluiași an, reeducarea eșuând (*ibidem*, p. 26).

²⁶ Pentru deținuții transferați de la Pitești, noua închisoare este considerată, în primă instanță, ca o izbăvire: regimul alimentar era mai consistent. Erau permise vizitele între deținuți, aspect care va conduce la strângerea legăturilor dintre ei. Celule erau mai spațioase și chiar aerisite (interviu cu Nicolae Itul, 23 octombrie 2009; Ianolide 2006, p. 122-123).

²⁷ Interviu cu Nicolae Itul, 23 octombrie 2009.

²⁸ ACNSAS, fond *Informativ*, dos. 259800, vol. 2, f. 16.

mâncare din porția ta? De ce îi faci serviciu?”²⁹. Această stare de lucruri este amintită și de Ioan Ianolide: „Munca voluntară la camera 4 era considerată ajutor legionar. Urmăreau cele mai mici gesturi de generozitate - cum ar fi cedarea unei bucăți de carne ori a unei perechi de ciorapi unuia neputincios - și le transformau în acțiune contra-revoluționară”³⁰.

Preocupările „practice” ale deținuților au fost dublate de o intensă viață spirituală și culturală. În cadrul acestora se circumscriu activități precum „conferințele” din zona științelor umaniste sau exacte, recitarea unor poezii sau colinde cu ocazia Crăciunurilor, cât și intensificarea preocupărilor mistice: slujbe, spovedanii, meditații, discuții pe teme religioase, etc.

La granița dintre aceste trei dimensiuni (ajutorul dintre deținuți, viața culturală și preocupările spirituale) s-a situat legătura pe care Nicolae Itul a avut-o cu Valeriu Gafencu³¹, figură proeminentă a temnițelor comuniste, supranumit „sfântul închisorilor”.

Dacă ar fi să identificăm aspecte ce particularizează închisoarea Târgu Ocna în discursul despre Gulagul românesc, ne-am putea opri asupra a două episoade legate de personalitatea lui Valeriu Gafencu. Ambele sunt prezentate de către Nicolae Itul. Primul, ales pentru întâietatea cronologică, este sacrificiul pe care Gafencu îl face pentru pastorul Richard Wurmbrand, dăruindu-i streptomicina salvatoare pe care o primise de la un alt deținut.

Moartea lui Valeriu Gafencu este cel de-al doilea moment referențial pe care posteritatea l-a păstrat. Descriș cu lux de amănunte de către Ioan Ianolide³² în memoriile sale, acesta ocupă, de asemenea, și în relatarea lui Nicolae Itul o poziție primordială. Atitudinea lui Itul și desfășurarea evenimentelor din preajma acestui moment se constituie într-o frescă expresivă a micro-universului carceral de la Târgu Ocna, caracterizat de strânsele relații dintre deținuți³³.

Sfera activităților spirituale și culturale era completată de colinde și poezii, a căror prezență în preocupările deținuților este interpretată ideologic în

²⁹ Interviu cu Nicolae Itul, 30 octombrie 2009.

³⁰ Ianolide 2006, p. 126.

³¹ Cu Valeriu Gafencu Nicolae Itul s-a mai întâlnit, pentru puțin timp, la închisoarea Aiud în 1942, în timpul detenției antonesciene. La Târgu Ocna cei doi s-au întâlnit în condiții diferite, Valeriu Gafencu fiind grav bolnav de TBC și îngrijit de alături de ceilalți deținuți-bolnavi din camera 4. (interviu cu Nicolae Itul, 16 octombrie 2009).

³² Între Ioan Ianolide și Valeriu Gafencu s-a legat o prietenie strânsă de când era închiși împreună la Aiud, de către regimul antonescian, în 1942. În acea perioadă s-a format, avându-l ca povăzitor pe Traian Trifan, un grup al „misticilor” ale căror preocupări erau eminentamente spirituale. Printre aceștia s-au numărat alături de cei doi, Virgil Maxim, Anghel Papacioc (părintele Arsenie Papacioc), Gheorghe Jimboiu, Nicolae Mazăre, Iulian Bălan, Traian Marian, Marian Naidim. Fiindu-i alături de-a lungul parcursului carceral, Ioan Ianolide îl va îngriji pe Valeriu Gafencu până în clipa morții. Amănuntele acestei legături și un portret hagiografic al prietenului său, Gafencu, se regăsesc în cartea de memorii a lui Ioan Ianolide (Ianolide 2006).

³³ Interviu cu Nicolae Itul, 30 octombrie 2009.

notele informative: „De asemenea el (Nicolae Itul *n.n.*) cântă în cameră singur și împreună cu corul camerei pe care se pare că el l-ar fi inițiat colinde religioase și colinde cu caracter legionar *Lin, lin, așteptăm pe cruci de chin, O ce veste minunată, cei din închisori te așteaptă-n zori, și O Brad frumos* cu versurile *În frigul temniței mă frâng și se încheie Și-mi pare temnița mormânt a tinereții mele*. Recită poezii cu caracter legionar de Radu Gyr și le explică în camera ca *Sunt Doamne copt pentru cules, Întoarcerea lui Ulyse* etc. și le răspândește la deținuți”³⁴.

Alături de experiențele și practicile religioase, viața deținuților a fost animată și de discuții, conferințe pe diverse teme ce aveau un dublu rol: pe de o parte cunoașterea reciprocă și susținerea moralului celor închiși, iar pe de altă parte fortificarea unității dintre deținuți și a atitudinii refractare regimului. Deși interșanjabile, aceste preocupări vor fi analizate relativ separat, pentru a le evidenția mai bine.

Redactate cu scopul de a incrimina activitatea lui Nicolae Itul, notele și rapoartele informative descriu acele discuții/poziții ale „obiectivului” în care acesta critică administrația, regimul sau comunismul în genere. Acestui plan se integrează și dezbaterile referitoare la situația internațională. Notele rețin diverse modalități prin Nicolae Itul critică regimul: a) rezumarea unor cărți cu mesaj politic; b) relatarea anumitor evenimente din spațiul românesc prin care încearcă să demonstreze inferioritatea, criminalitatea, falsitatea comunismului; c) dezbateri privind situația internațională; d) susținerea ideilor anticomuniste cu argumente din spațiul religios.

a) *rezumarea unor cărți cu mesaj politic*: „Am remarcat și altădată că duce activitate anticomunistă: a povestit romanul *Patriotul* de Pearl Buck unde relatează și lupta comuniștilor din China. Îl prezintă în mod denaturat cred fiindcă după câte știu eu autorul este obiectiv. Așa de exemplu când eroul romanului ajunge în Japonia, el se convinge spune Itul că folosind și alte metode cum ar fi ordinea, corectitudinea, poți ajunge la civilizație înfloritoare și nu-i neapărat nevoie de comunism. Iar pe Mao îl arată ca un cetățean nu prea însemnat cu câteva mii de oameni în nord în păduri. Altădată că știe el că a apărut o carte a lui Fischer Ruth membră a Internaționalei comuniste care a fugit în America și aceasta a dezvăluit toate metodele de lucru a comuniștilor așa cum a fost omorât Dimitrov, a fost chemat la Moscova pentru ai căuta sănătatea, medici sovietici, radio anunță starea sănătății lui, ca după puțin timp să anunțe încetarea din viață, după o lungă suferință. Tot aici spune că arată cum a fost omorât Jdanov fiindcă el a fost șeful Biroului Politic din Europa de Sud și nu a fost vigilent și Yugoslavia a făcut cotitura. El avea de ales între a muri ca trădător sau funeralii naționale și și a ales ultima. Că și fiul acestuia a fost condamnat la moarte fiindcă fă-

³⁴ *Loc. cit.*

cea parte din o organizație de spionaj”³⁵.

b) *relatarea anumitor evenimente din spațiul românesc prin care demonstrează inferioritatea, criminalitatea, falsitatea comunismului*³⁶: „Tot el (Nicolae Itul, *n.n.*) spune în cameră următoarea povestire, căutând să demonstreze că azi se folosesc copiii pentru a turna pe părinți, că un învățător a dat lucrare scrisă la copii, ce au făcut părinții voștri la 8 Nov și copii au spus că unii au fost supărați, alți, că au fost la manifestare etc. [...] În momentul în care astă vară treceau copilașii cu trompete pe stradă și cu stegulețe el făcea afirmațe *golani pleacă*, când de 13 sep 1953 sau nu când aceia manifestație noaptea pe stradă și cântau *pentru pace luptăm noi*. Itul caută să creeze în cameră atmosferă că nu mai 5-6 cântau, restul mergeau așa, că așa era și la București la manifestații, în capăt striga unul *Groza și poporul*, iar la coadă ajungea *Groza și Toporul*”³⁷.

c) *dezbatere privind situația internațională*:

Discuțiile referitoare la situația comunismului în România și Europa, așa cum sunt prezentate în notele informative, conțin o serie de elemente ce relevă starea de spirit și informațiile pe care deținuții le aveau atunci: se observă, întâi de toate, atitudinea lor anticomunistă / antisovietică, caracterizată de disconsiderarea poziției Uniunii Sovietice în arena internațională³⁸, dublată de creditul

³⁵ ACNSAS, fond *Informativ*, dos. 259800, vol. 2, f. 24.

³⁶ O opinie aparte în peisajul de atunci exprima Ioan Ianolide, al cărui realism este transmis de informator: „Cu altă ocazie, Ianolide afirmă: că comuniștii au reușit în țara noastră, prin interesarea individului și prin educația care se face în școli, armată, instituții, să creeze o teamă de oameni fanatici și că dacă ar fi ca noi să participăm în niște alegeri în care Partidul Comunist Român să fie admis, atunci la noi în țară ar fi un partid comunist tot atât de puternic ca în Franța și că deci lupta împotriva comuniștilor va fi cu atât mai grea și mai mare.” (ACNSAS, fond *Informativ*, dos. 233727, vol. 1, f. 165).

³⁷ *Loc. cit.*, f. 22. Fragmentul citat face parte din aceeași notă informativă, transcrisă de soldatul Gh. Vântu.

³⁸ „De asemenea Itul face parte din acel Birou Politic al lui Stupu care interpretează toate știrile. Era și acesta unul din care asculta radio la Securitate”³⁸. El le interpretează de maniera aceasta: când la radio se auzea că Uniunea Sovietică este pentru o Germania democratică, liberă și independentă el spune: mai protestează ei, dar degeaba, americanii nu-i iau în seamă. Altădată spune: ei vorbesc la radio (adică Rușii) cum ei ar stăpâni situația, dar ei ce să spună, trebuie să ascundă adevărul, chiar eu dacă aș fi în locul lor la fel aș face. Sau altădată când se spune că se duceau la tratative între cele două germanii el spune că însă delegații Germaniei apusene a spus că nu stă de vorbă decât în lumina celor hotărâte de americani într-o conferință, unde aceștia au hotărât alegeri libere, guvern provizoriu care să supravegheze retragerea trupelor după teritoriul german și apoi încheierea tratatului de pace. Delegații germani vor să ducă tratative, dar ceilalți refuză să discute și gata. Și că aceasta este prima problemă pe care și-a pus-o pe ordinea de azi a O.N.U.-ului. Că în apus s-a format o armată de 500.000 oameni probabil pentru ocuparea Europei. De asemenea la O.N.U. s-a pus problema României. Americanii au hotărât să se rezolve și se va rezolva. Un lucru e sigur din aceste interpretări ale lui Itul și celelalte vârfuri legionare: Americanii sunt tari și mari și hotărârile care le iau nu pot fi decât executate, iar Sovieticii sunt mici și slabi, încât de abia mai protestează și cât pot mai amână. Exact aceasta este atmosfera pe care o mențin aceste vârfuri în

total acordat americanilor. Atrag atenția cunoștințele referitoare la existența și organizarea ONU³⁹ cât și a conferințelor internaționale. Se impune, deopotrivă, și semnalarea exagerărilor, a informațiilor false (Beria a fugit în America, generalii Jukov și Bulgarin s-au răscolat împotriva Moscovei), dar toate acestea trebuie înțelese în contextul amplificării de către deținuți, pentru susținerea moralului, a speranțelor legate de o posibilă înlăturare a regimului comunist din România.

d) *susținerea ideilor anticomuniste cu argumente din spațiul religios*: „În altă zi vorbește despre proprietate, că ar fi un instinct de proprietate și emite o teorie că și Dumnezeu a spus înmulțiți-vă și moșteniți pământul. Caută el să justifice acest instinct de proprietate cu citate din Biblie. După aceea spune că el a citit și Capitalul lui Marx că chiar acesta recunoaște că chiar în epoca socialismului trebuințele nu sunt la fel, și chiar acesta spune că diamantele pentru unul au o valoare mare, pentru altul o valoare mai mică. Pomenește de o carte Comunism și Comunitarism aceste însemnând egalitate bazată pe valorile spirituale”⁴⁰.

„Altădată mi-a vorbit despre o problemă între creștinism și comunism, comunismul fiind o minciună și inversare a tuturor valorilor nobililor de până acum, că problema socială o va rezolva Biserica”⁴¹.

Activitatea „oratorică” anticomunistă a lui Nicolae Itul și a celorlalți deținuți a fost dublată de o opoziție concretă față de presiunile reeducatorilor și administrației. Se evidențiază în primă instanță caracterizarea pe care informatorul i-a făcut-o lui Nicolae Itul: „Este un instigator principal care ațâță deținuții, de câte ori a fost vreun conflict cu administrația și mai ales remarc aici, vroia să creeze în rândul deținuților atmosfera că oarecum administrația acordă anumite drepturi deținuților (reeducați, *n.n.*) pentru că aceștia se comportă de o

rândul deținuților prin aceste zvonuri și mai ales prin interpretarea lor. În legătură cu aceasta care confirmă ce le spuse mai sus cu ocazia unui discurs al lui Eisenhower care s-ar ține în prezent Itul face următoarea afirmație, textual o redau: Cred că Eisenhower își începe discursului lui cu următoarele cuvinte „Ceterum censia, bolșevinzenzis delendam esse, ce însemnează *Astfel am hotărât ca bolșevismul să fie distrus sau cucerit*, așa îmi amintesc eu traducerea acestei fraze.”(ACNSAS, fond *Informativ*, dos. 259800, vol. 2, f. 24-25).

³⁹ „Altădată povestește organizarea O.N.U - lui Biroul Politic, Biroul de Securitate, Adunarea Generală și, aceasta idee o susține ca o hotărâre luată de ONU trebuie executată, că au și o armată, așa că dacă americanii hotărăsc rezolvarea României, anul acesta se pune imediat în aplicare. Tot el povestește anecdota cu vulpea argintie. Cum în Berlin se întâlnește un american, un rus, un englez. Găsesc o vulpe argintie, se învoiesc să vândă și să împartă bani. Rusul spunea că o vinde el, când la împărțitul banilor, rusul spune nu-și mai amintește de vulpe de bani, se înfurie americanul, englezul suflecă mânecile gata de bătaie, atunci rusul imediat își aduce aminte. Această anecdotă ilustrează tocmai atmosfera care au creat-o ei pe secție, că americanii sunt tarii și rușii nu mai pot de frică” (*loc. cit.*, f. 23).

⁴⁰ *Loc. cit.*, f. 24.

⁴¹ *Loc. cit.*, f. 28.

manieră forte. Acest lucru nu l-a făcut numai el (ci, *n.n.*) și toate vârfurile semnalate de mine.

Așa se explică de ce deținuții au fost așa de obraznici cu milițienii etc”⁴².

La 9 mai 1954 Nicolae Itul este transferat din închisoarea Caransebeș în penitenciarul Codlea pentru „anchete judiciare”⁴³. Se încheia un capitol important al biografiei carcerale a lui Nicolae.

IV. Codlea. Gherla. Aiud.

Pe 13 mai 1954 penitenciarul Codlea trimite către Caransebeș un ordin de confirmare a primirii deținutului Nicolae Itul⁴⁴, care este repartizat în celula 8⁴⁵. Alături de Nicolae Itul a fost transferat și informatorul „Mihai Siret”, ale cărui acțiuni operative au continuat și în noua închisoare. Pe baza datelor oferite de el⁴⁶, Grupa Operativă din penitenciarul Codlea nota: „Măsuri luate: Grupa Operativă din Penit. Codlea, după ce a primit ordinul și materialul informativ, a luat măsuri de supraveghere informativă a susnumitului deținut, stabilind că și în momentul de față se menține pe aceeași poziție, fără însă să mai treacă la ajutorul legionar sau la alte discuții intense pe care el le purta cât timp se afla în penit. Tg. Ocna și Caransebeș. Activitatea lui este urmărită informativ în continuare de Grupa Operativă”⁴⁷.

Transferat la Codlea pentru „afaceri judiciare”, Nicolae Itul este anchetat de către locotenentul Valeriu Neghină, a cărui deplasare pentru anchetă este aprobată pe 6 octombrie 1954⁴⁸. Subiectul acestor anchete nu este precizat în dosarul penal al lui Nicolae Itul.

Un an mai târziu, pe 7 mai 1955, Nicolae Itul este transferat la Penitenciarul Gherla⁴⁹. Despre scurta perioadă petrecută la Gherla nu se regăsește nicio informație.

⁴² *Loc. cit.*

⁴³ *Loc. cit.*, f. 165.

⁴⁴ ACNSAS, fond *Penal*, dos. 1047, vol. 7, f. 162.

⁴⁵ *Loc. cit.*, f. 163.

⁴⁶ „Din materialul informativ furnizat de sursele arătate mai sus, rezultă că deținutul legionar Itul Nicolae, din penit. Codlea, în timp ce se afla în detenție în penit. Sanatoriu Tg. Ocna și penit. Caransebeș, în tot timpul a desfășurat activitate legionară în rândul deținuților din camerele de detenție pe unde a trecut, activitate care a constat în prea mărirea culturii regimului din Germania, din SUA și din celelalte state capitaliste. Insulte la adresa regimului nostru, la adresa conducerii, criticînd orînduirea socialistă. A menținut ideologia legionară în rândul celorlați deținuți legionari cu care a venit în contact, a cîntat cîntece legionare, a declamat poezii legionare, făcînd în acest timp educația legionară și altor elemente care nu erau legionari, creînd o atmosferă de rezistență în favoarea deținuților legionari. A contribuit în timp ce se afla în penit. Tg. Ocna, la ajutorul legionar cu alimente pe care le rezerva din rația lui și le dădea altor deținuți legionari bolnavi.” (ACNSAS, fond *Documentar*, dos. 259800, vol. 2, f. 16).

⁴⁷ *Loc. cit.*

⁴⁸ *Loc. cit.*, f. 160.

⁴⁹ *Loc. cit.*, f. 190.

Pe 28 iulie 1955 Nicolae Itul ajungea în temuta închisoare a Aiudului. Regimul carceral de aici, descris detaliat de către Itul, contextualizează, în discursul acestuia, starea de spirit a deținuților, caracterizată de tensiune, deopotrivă între ei cât și față de administrație.

Despre legăturile dintre deținuți și repercusiunile comunicării dintre ei, regăsim informații în raportul ofițerului Noian Arghir din 20 decembrie 1956: „Raportez: în ziua de 20.XII.956, între orele 20:30 – 21:00 fiind în celular am prins pe deț. C.R. Itu P. Nicolae condamnat 10 ani temniță grea dînd lecții cu caracter religios (Fericirile⁵⁰) deț. C.R. Pavel Nicolae care și le nota pe o bucată de săpun. În momentul când am deschis vizeta pe unde se servește masa o sărit dela geam, iar dacă lam întreat pe ce o scris a avut tupeu să mintă că nu a scris însă făcînd controlul în geam am găsit bucata de săpun pe care a scris, după ce am luat săpunul și cuiul cu care a scris ă recunoscut că o scris.

După ce mam⁵¹ dus la camera deț. Itul P. Nicolae am întreat prima dată pe deț. Crețu C Ioan și pe deț. Săndulescu M. Constantin au afirmat cu tărie că din cameră nu a vorbit nimenea căutînd să ascundă acest lucru. Dacă am văzut că nu recunosc am întreat pe deț. Itul P. Nicolae care era în cauză. El la început a căutat să mențină același lucru că nu s-a vorbit, însă după ce iam amintit doar cîteva cuvinte din cele spuse prin geam abia atunci o recunoscut că el o vorbit.

Pentru cele de mai sus propun de a fi pedepsiți primi doi adică deț. Itul P. Nicolae și Pavel I. Nicolae cu 7 zile izolare cu regim sever iar deț. Crețu C. Ioan și deț. Săndulescu M. Constantin cu câte 5 zile izolare cu regim sever pentru că au căutat să ascundă adevărata situație⁵².

Propunerea locotenentului a fost aprobată de conducerea închisorii, Nicolae Itul ispășindu-și pedeapsa începînd cu 24 decembrie 1956⁵³.

În timpul detenției lui Nicolae Itul în Aiud s-au petrecut două mari evenimente, greva foamei declarată de deținuți în martie 1957 și manifestația împotriva administrației cu ocazia împușcării mortal a deținutului Ioan Popa, din iulie 1957. La ambele acțiuni Nicolae Itul a luat parte în mod activ.

Pe 28 martie 1957 Nicolae Itul semnează o declarație în care își motivează intrarea în greva foamei: „Subsemnatul, Itul P. Nicolae, deținut, condamnat la 10 ani temniță grea pentru activitate legionară, de profesiune student, născut în anul 1923, decembrie, 10, declar următoarele:

În ziua de 26.III.1957, dimineața, am declarat greva foamei ca protest îm-

⁵⁰ Conform mărturiei lui Nicolae Itul în interogatoriul din 12 august 1957 (ACNSAS, fond *Documentar*, dos. 259800, vol. 2, f. 38).

⁵¹ Pentru a ilustra slaba pregătire a gardienilor, am optat pentru transcrierea literală a documentelor.

⁵² Raportul a fost citat în forma inițială, redând greșelile ortografice (ACNSAS, fond *Penal*, dos. 1047, vol. 7, f. 147).

⁵³ *Loc. cit.*, f. 146.

potriiva regimului de discriminare în care sunt ținut. Astfel: în alte penitenciare pe unde am fost, deținuții condamnați în baza aceluiași legi ca și mine, se bucură de dreptul de a avea elementara posibilitate de a primi: scrisori, pachet, vorbitor, bani și de a scrie și ei familiilor lor, iar eu nu am în acest penitenciar. Am raportat în repetate rânduri organelor de control, care au răspuns că *am regim special* ordonat în afara penitenciarului și că în momentul în care vor veni ordine *de sus* acest regim va înceta. Cum eu trăiesc într-un regim diferit, pe care organele de control l-au constatat și nu mi s-au dat cuvenitele drepturi legale, ne mai având altă posibilitate de autoapărare, am recurs la acest mijloc disperat de a mă apăra cerând:

Dreptul de a avea și eu legătură cu familia prin: scrisori, pachet, vorbitor, cum au ceilalți deținuți condamnați în baza aceleiași legi, care nu face discriminare”⁵⁴

Două zile mai târziu, Nicolae Itul renunța la greva foamei declarând: „Subsemnatul Itul P. Nicolae, deținut, cond, 10 ani t.g. pentru activitate legionară, începând cu ziua de 30 III – 957 dimineața, am renunțat la greva foamei, întrucât mi s-a spus de către Adm. locală, că cererea mea de declararea grevei a fost înregistrată și luată în studiu de forurile superioare care urmează să hotărască”⁵⁵.

În august 1957 Nicolae Itul este anchetat timp de trei zile de către lt. maj. Liber Iulian. Vom analiza interogatoriul din 12 august împărțindu-l în 3 fragmente: a) detenția antonesciană și activitatea politică; b) experiențele din închisorile comuniste până la Aiud; c) perioada petrecută la Aiud.

a) Referindu-se la detenția antonesciană și activitatea politică din anii studenției, Nicolae Itul reia în mod sintetic declarațiile din anchetele de la Securitate, din 4 august 1949.

b) La întrebările ofițerului despre detenția de la Târgu Ocna și Caransebeș, Nicolae Itul răspunde negând orice activitate sau discuție cu caracter legionar⁵⁶.

⁵⁴ *Loc. cit.*, f. 141.

⁵⁵ *Loc. cit.*, f. 142.

⁵⁶ **Întrebare:** În acea perioadă ai purtat cu ceilalți deținuți discuții cu caracter legionar? **Răspuns:** În acea perioadă nu am purtat discuții cu caracter legionar cu ceilalți deținuți cu care eram încarcerat la Tg. Ocna. **Întrebare:** Cu ce ai contribuit Dta în timp ce erai la Tg Ocna în sensul ajutorului legionar. **Răspuns:** În timp ce eram la Tg. Ocna nu am făcut nici un fel de ajutor legionar; în schimb am ajutat pe toți deținuții bolnavi în sensul că îi spălam, le coseam hainele și rufele și le dădeam mâncare în gură. Menționez că aceasta se făcea din cameră în cameră cu schimbul. – cu știrea administrației (adnotare Nicolae Itul). **Întrebare:** În perioada cât ai stat Dta în penitenciarul Caransebeș ai fost pedepsit de administrație și dacă da pentru ce fapte? **Răspuns:** În perioada cât am fost la penitenciarul Caransebeș nu cunosc faptul să fi fost pedepsit de administrația penitenciarului, nici personal nu mi s-a comunicat. **Întrebare:** În cadrul penitenciarului Caransebeș ai purtat în camerele unde erai încarcerat Dta discuții cu caracter legionar cu ceilalți deținuți. **Răspuns:** Nu, în penitenciarul Caransebeș nu am purtat discuții cu caracter legionar. **Întrebare:** Ce discuții ai purtat Dta cu deținuții încarcerați în camere din Penit Codlea? **Răspuns:** În perioada cât

Chestionarul anchetatorului denotă faptul că acesta cunoștea notele informative și rapoartele Securității referitoare la atitudinea lui Nicolae Itul din închisorile Târgu-Ocna și Caransebeș. Se evidențiază răspunsul lui Nicolae Itul la întrebarea despre ajutorul legionar de la Târgu Ocna: „În timp ce eram la Tg. Ocna *nu am făcut nici un fel de ajutor legionar; în schimb am ajutat pe toți deținuții bolnavi (s.n.)* în sensul că îi spălam, le coseam hainele și rufele și le dădeam mâncare în gură. Menționez că aceasta se făcea din cameră în cameră cu schimbul. – cu știrea administrației⁵⁷ (adnotare a lui Nicolae Itul).

Dacă în răspunsurile referitoare la detenția de la Târgu Ocna, Caransebeș și Codlea, Nicolae Itul neagă activitatea avută, în schimb, acesta recunoaște evenimentele la care a fost părtaș în închisoarea Aiud⁵⁸. Itul își asumă aceste momente doar în plan factologic, negând caracterul lor politic. Prin relaționarea

mă găseam în penitenciarul Codlea, cu deținuții cu care am stat împreună nu am purtat discuții cu caracter politic și nici injurios la adresa organelor de stat. Am discutat chestiuni profesionale și am răspuns întrebărilor lor în legătură cu situația penitenciarelor unde am fost (Tg. Ocna, Caransebeș, Pitești); ACNSAS, fond *Documentar*, dos. 259800, vol. 2, f. 37.

⁵⁷ *Loc. cit.*

⁵⁸ **Întrebare:** De când te găsești Dta în Penit. Aiud ai fost pedepsit de organele administrative și dacă da pentru ce fapte? **Răspuns:** Da, am fost pedepsit în două rânduri: - odată la 21 decembrie 1956 cu 7 (șapte) zile izolare pentru că am fost surprins vorbind la geam. A doua oară am fost pedepsit în 22 martie cu 3 zile de izolare deoarece s-au găsit hârtii scrise în tocul ferestrei. De asemenea în luna mai sau aprilie la o percheziție mi s-a găsit asupra mea două fascicule dintr-un dicționar francez-român, pentru care am dormit 7 zile fără saltea. **Întrebare:** În luna decembrie 1956 Dta ai fost surprins vorbind la fereastră; cu cine vorbeai și ce comunicări făceai? **Răspuns:** Atunci când am fost surprins vorbind la fereastră am vorbit cu deținutul Pavel Nicolae de la camera 115 și i-am spus o rugăciune din evanghelie care se citea la liturghie „Fericiții”. **Întrebare:** Arată Dta de unde a provenit la Dta fasciculele din dicționarul româno-francez ce ți s-a găsit la percheziție? **Răspuns:** În luna noiembrie 1955 pe când mă găseam la camera 112 împreună cu deținuții Popa Gheorghe și Gligor Ioan, am găsit între ramele de la geam și gratiile de fier fasciculele din dicționarul francez-român, pe care le-am ținut ascunse până la găsirea din 1957. Despre existența acestor fascicule mai știa și deținutul Popa Gheorghe cu care am învățat cuvinte din dicționar. **Întrebare:** Ai refuzat masa în ziua de 26 martie 1957? **Răspuns:** Da, am refuzat masa în ziua de 26-03 1957 dimineața. **Întrebare:** Cine a mai refuzat masa în camera 114 în afară de Dta? **Răspuns:** În afară de mine, a mai refuzat masa și deținutul Popa Gheorghe, care a refuzat masa în ziua de 27 martie 1957. **Întrebare:** Ce discuții s-au purtat în celula 114 privind refuzul de masă pe care l-ai început Dta în ziua de 26 martie 1957?

Răspuns: În camera 114 după ce eu am refuzat primul masa, nu s-a discutat nimic în legătură cu refuzul de mâncare pe care-l începusem. De asemenea nu le-am spus în cameră nici motivele ce m-au îndemnat să refuz mâncarea. **Întrebare:** Ce discuții ai purtat Dta cu Popa Gheorghe, după ce și acesta a refuzat masa iar ceilalți doi deținuți care nu au participat la refuzul de masă au fost luați din camera 114? **Răspuns:** Nu am discutat nimic. **Întrebare:** Cine te-a îndemnat pe Dta să refuzi masa în ziua de 26.03.1957. **Răspuns:** Nu m-a îndemnat nimeni să refuz masa. **Întrebare:** De ce te-ai solidarizat cu ceilalți deținuți legionari în acțiunea refuzului mesei în luna martie 1957? **Răspuns:** Am refuzat masa în 26 martie 1957 ca urmare a faptului că în ziua de 25 martie seara am auzit că o parte din deținuții legionari au refuzat masa, iar eu m-am solidarizat în această acțiune de refuz de masă (ACNSAS, fond *Documentar*, dos. 259800, vol. 2, f. 38-39).

atitudinilor deținuților, anchetatorul dorea incriminarea lui Nicolae Itul ca având activitate legionară. Itul contracarează acest demers negând colaborarea și discuțiile politice cu ceilalți deținuți.

Ancheta a continuat și în următoarele zile. Dacă pe 13 iunie, ofițerul își exprima speranța că „prin discuții amănunțite și legate de situația sa vom putea să-l determinăm să colaboreze cu noi”⁵⁹, la interogatoriul de a doua zi anchetatorul notează insuccesul demersului său: „Din tot procesul anchetei am constatat că este element fanatic, deși în aparență caută să pozeze că este indiferent față de activitatea legionarilor. Este timorat de faptul că va mai fi condamnat și pentru activitatea ce a desfășurat-o în detenție. I s-a luat un proces-verbal de interogatoriu în care recunoaște că s-a solidarizat cu acțiunea legionară a refuzului de masă. Deși inițial în punctasem în vederea studiului la recrutare, mi-am dat seama că nu corespunde”⁶⁰.

Pe 22 iulie 1959 expira condamnarea de 10 ani a lui Nicolae Itul. În perspectiva eliberării Securitatea București îi cere penitenciarului Aiud o caracterizare a acestuia. Aiudul răspunde pe 9 mai 1959 la solicitarea Securității: „Urmare la ord. dvs. nr. 14/0061036 din 20 aprilie 1959 privind pe numitul Itul Nicolae. Este cunoscut de către organele noastre ca un element fanatic și un notoriu legionar. În timpul detenției a luat parte activă la toate acțiunile contrarevoluționare organizate de către legionari din penit. Aiud. De asemeni a atras în aceste acțiuni mai mulți legionari – numitul bucurându-se de o stimă deosebită în rîndul legionarilor din penit. În mod activ a luat parte și a antrenat și pe alți deținuți la refuzul de masă din martie 1957, precum și la manifestația cu caracter legionar din iulie 1957. Fiind un element recalcitrant a fost deseori sancționat disciplinat pentru nerespectarea regulamentului. În timpul detenției a fost pedepsit cu 65 zile izolare pentru diferite abateri”⁶¹.

Pornind de la această caracterizare, căreia i se adaugă motivele arestării lui Nicolae Itul, Securitatea propune într-un referat întocmit de o comisie formată din Locțiitor procuror general, General maior, Bucșan Gheorghe, Secretar general MAI, General locot., Nicolschi Alex., Secretar general MAI, General maior, Negrea Vasile, să i se fixeze loc de muncă pe timp de 60 de luni lui Nicolae Itul⁶².

Propunerea a fost aprobată, iar la 5 iunie 1959 ministrul de interne, Alexandru Drăghici, semna ordinul prin care i se fixa lui Nicolae Itul loc de muncă pe timp de 60 de luni⁶³.

⁵⁹ ACNSAS, fond *Documentar*, dos. 259800, vol. 2, f. 33.

⁶⁰ *Loc. cit.*, f. 34.

⁶¹ ACNSAS, fond *Penal*, dos. 1047, vol. 8, f. 3.

⁶² *Loc. cit.*, f. 7.

⁶³ *Loc. cit.*, f. 8.

V. Coloniile de muncă: Poarta Albă și Periprava

Noua pedeapsă începea la 22 iulie 1959. A doua zi Nicolae Itul este îmbarcat spre închisoarea de tranzit Jilava, unde ajunge pe 26 iulie.⁶⁴ De aici Nicolae Itul este transferat la colonia de muncă de la Poartă Albă. Data exactă a acestui moment nu se cunoaște, Itul precizând doar că au fost scoși la muncă în carierele de piatră în septembrie 1959⁶⁵. „Trebuia să spargem bolovani și să încărcăm vagoneti, un vagon de fiecare persoană pe zi. Granulația era cum îi prisma care se pune la calea ferată. Pe un vagon din ăla îți dădea un sfert de pită, cam 200 de grame”⁶⁶. Aici îl reîntâlnește pe Grigore Ghineț, cu care, alături de profesorul Aurel Nenati, a format o grupă de muncă a celor care nu-și îndeplineau norma.

Pe 10 octombrie 1959⁶⁷, Nicolae Itul ajunge în colonia de la Periprava. „În toamna lui '59 spre '60 eu am lucrat la stuf. Am mers cu bacul, cu Ropală, cu Drăgoi. Am lucrat în brigăzi, am lucrat toată perioada la stuf, până când eu am căzut grămadă. E adevărat că eu am fost mai firav. Trebuia să faci un snop de 120 cm mărime. Norma pe zi era 10 snopi de 120 cm. Și pe brânci de m-ar fi pus nu puteam face, mai ales că trebuia să-l și cari până la stog”⁶⁸.

Nicolae Itul formează o nouă grupă de deținuți incapabili să îndeplinească norma, alături de care adoptă o modalitatea diferită de a lega snopii de stuf prin care deși aveau dimensiunea cerută, nu cuprindeau cantitatea de stuf corespunzătoare dimensiunii indicate⁶⁹.

Despre ajutorul dintre deținuți menționează și o notă informativă din 21 aprilie 1960: „Cristea Cristea a fost la bucătărie în martie 1960 și după indicațiile lui Moise Dumitru, dădea ajutor zilnic de mâncare (mămăligă) următorilor: Mitar Tiberiu, Maxim Ion, Spaniolu, Itu Nicolae, și alții”⁷⁰.

În același an, 1960, pe 11 februarie Nicolae Itul este anchetat de către ofițerul Suciul Mihail. Interogatoriul s-a focusat asupra activității politice a lui Itul din perioada studenției. Faptul că anchetatorul este cel care transcrie răspunsurile argumentează limbajul standardizat și ideologizat în care cel anchetat descrie propria activitate. Acesta reia în mod sumar declarațiile din timpul anchetei.

⁶⁴ *Loc. cit.*, vol. 7, f. 132.

⁶⁵ *Loc. cit.*

⁶⁶ *Loc. cit.*

⁶⁷ *Loc. cit.*, f. 123.

⁶⁸ Interviu cu Nicolae Itul, 20 noiembrie 2009.

⁶⁹ „Am făcut o invenție: eu făceam legăturile, mi-am făcut niște cârpe palmare, că te tăiai. Luam mănunchiul de stuf, cât să fac legătura din el, 20 de cm, pac-pac îl rupeam. 40 cm îl rupea, 20 iar îl rupea, 40 iar îl rupeam. Adică aveam două legături de lungime 40-40 și două de 20-20, un fel de cutie. Mă duceam și luam de acolo și-l legam, era snopul perfect. Eu nu-l mai cântăream, ceea ce măsuram era corect. Și începurăm noi să ne luăm pita, toată lumea se minuna cum ne luăm pita” (interviu cu Nicolae Itul, 20 noiembrie 2009).

⁷⁰ ACNSAS, fond *Documentar*, dos. 259800, vol. 2, f. 14.

Se evidențiază, de asemenea, descrierea pe care ofițerul o face poziției sociale a lui Nicolae Itul: „intelectual fără avere”⁷¹.

Alături de munca la stuf, Nicolae Itul a lucrat și în agricultură. Legătura cu ceilalți și posibilitatea procurării de hrană suplimentară a îmbunătățit viața cotidiană din colonia de muncă.

În septembrie 1962 Nicolae Itul „a fost admis și instruit pentru a lucra ca instalator apă”⁷², iar spre finalul detenției a încetat munca, fiind trecut în rândul inapților⁷³.

Dintr-un raport al coloniei de muncă Periprava către Ministerul de Interne, datat la 25 martie 1944, aflăm că Nicolae Itul „a muncit la diferite munci cu caracter gospodăresc îndeplinind norma de 100%, pe tot timpul a avut o comportare bună”⁷⁴.

Același raport menționează: „Nu s-a calificat cooptarea pe timpul detenției (s.n.)”⁷⁵.

Pe 15 aprilie 1946, prin ordinul 5021 al vicepreședintelui Consiliului de miniștri și ministru al afacerilor interne, Alexandru Drăghici, „numitul Itul Nicolae născut la 10.12.1923 în com. Sălașul de Sus, raionul Hațeg, fiul lui Petru și Ana, de profesie fost student, urmează a fi eliberat din L.M.”⁷⁶.

Ordinul de eliberare s-a materializat pe 9 mai 1964. În aceeași zi Nicolae Itul a fost obligat să semneze o declarație⁷⁷ prin care se angaja să nu divulge nimic din experiențele carcerale. Despre acest moment Itul își amintește: „Ne-a dat drumul să plecăm în libertate, știu că ne-a dat o hârtie: - Semnează aici. - Până nu citesc, nu semnez. - Păi, ce crezi, că faci ce vrei? - Domne', mă condamnă la moarte, îmi dai drumul, faci ce vrei, vreau să citesc. Era scris așa: Nu voi divulga nimic, pe unde am trecut, prin ce-am trecut. În caz contrar voi suferi din legile scrise și nescrise ale R.P.R. Eu am tăiat pe nescrise și-am semnat. - De ce-ai tăiat? - Păi, eu nu cunosc legi nescrise. Mie mi-o dat o altă foaie, pe care am semnat-o, pe care nu mai era scrisă aia”⁷⁸.

⁷¹ ACNSAS, fond *Penal*, dos. 1047, vol. 8, f. 10.

⁷² ACNSAS, fond *Penal*, dos. 1047, vol. 7, f. 111.

⁷³ *Loc. cit.*, f. 123.

⁷⁴ *Loc. cit.*

⁷⁵ *Loc. cit.*

⁷⁶ *Loc. cit.*, f. 108.

⁷⁷ „Subsemnatul Itul Nicolae domiciliat în comuna București, str. Frasinul nr. 21. La punerea mea în libertate din locul de reținere am luat cunoștință de faptul că nu am voie să divulg nimănui nimic din cele văzute și auzite de mine în legătură cu locurile de deținere pe unde am trecut și nici despre persoanele încarcerate. De asemenea, nu voi comunica nimic scris și nici verbal rudelor sau altor persoane despre deținuții rămași în locul de deținere. În cazul când nu voi respecta cele arătate mai sus, am luat cunoștință că sunt pasibil a suporta rigourile legilor Republicii Populare Române” (*loc. cit.*, f. 109).

⁷⁸ Interviu cu Nicolae Itul, 20 noiembrie 2009.

După eliberare, Nicolae Itul se întoarce pe meleagurile natale, stabilindu-se, după un popas în Sălașul de Sus și Hațeg, în Călan și angajându-se la combinatul „Victoria” din localitate. Supravegheat îndeaproape de Securitate, dosarul de urmărire informativă, ce acoperă perioada 1964-1985, numărând peste 600 de pagini, Nicolae Itul reușește să-și finalizeze studiile universitare, la Institutul de Studii Economice din Cluj (1968).

Abrevieri bibliografice

ACNSAS – Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității

Ianolide 2006 - Ioan Ianolide, *Întoarcerea la Hristos*, București, 2006

Mureșan 2006 - Alin Mureșan, „Reeducarea prin tortură”, în *Memoria*, nr. 57 (4/2006), București, 2006, p. 15-56

Mureșan 2007 - Alin Mureșan, *Pitești: cronică unei sinucideri asistate*, Iași, 2007

Ursu 2013 - Dragoș Ursu, „Târgu Ocna și Caransebeș, episoade ale rezistenței deținuților în fața presiunii regimului represiv. Aportul lui Nicolae Itul”, în *Anuarul Institutului de Istorie Orală*, XIII, 2013, p. 89-112